

ספרוי — אוצר החסידים — ליאובאומיטש

שער
שלישי

קובץ
שלשת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליאובאומיטש

•

יתרו

(חלק בו שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים“
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ.י.
שנת חמישת אלפים שבע מאות שמות ושם לשכונות
בריהה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשיות יתרו, יד-כ שבט, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

יתרנו ג

ויליל "צוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו"
על ידי משה רבינו?"?

ב. לבאורה קען מען מסביר זיין דעם
טעם וואס זיעיר קיומ דארף זיין "מןפנַי
שצוה בהן הקב"ה בתורה כו", ליטע דעם
וואס ראשוניות זיינען מגידיר דעם חילוק
צווישן די תוארים וואס מען געפינט
בנוגע צו אן איננו יהודי: גר תושב, בן נח
אוון עוע"ז (עכו"ם⁸, כותי⁹) –

א. דער רמב"ם זאגט אין ספר
"היד"¹: "משה ורבינו לא הנחיל התורה
וממצוות אלא לישראל שנאמר² מורה
קהלת יעקב³ וכלל הרוצה להתגידי
משאר האומות שנאמר⁴ ככם כגר, אבל
מי שלא רצה אין כופין אותו לקבל
תורה וממצוות, וכן צוה משה ורבינו מפי
הגבורה לכוף את כל באי העולמים לקבל
מצוות שנצטו בני נח וכל מי שלא יקבל
יהרג".

6) אבל צ"ע כי מפטשות ל' הרמב"ם משמע
ש"והודיענו כו" – קאי ריך על לאחריו: שהקב"ה
הודיע את בני ע"י משה רבנו שב"ג מקודם נצטו
בהן – אף שעפ"ז צ"ע למאפק'ם הודהה זו –
ודוחק גדול לומר שהוא רק לישיב המקראות
ולכן דוגריש והודיענו (לא – והודיע) – כי לב"ג
אין נפק'ם בזה. – וראה لكمן העරות, 17, 18. –
ואויל"י דל' דתבת' "מקודם" היא "מאמר המוסגר".

ולהעיר מזיכו מורה ר' לרמב"ם הל' מלכים כאן
שהביא מקור לדבורי הרמב"ם* ממדר"ש אמר ר"י
חסדי א'יה שמענו שיש להם חלק לעזה⁵ כי
איוז חסדי א'יה וזה המקביל לעליו שבע מצות מפני
שהן כתובין בתורה". וראה פ"י יד יהודה לעשרה
מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פ"א.

7) וראה לך"ש טה"ז ע' 59 ואילך. ח"ב ע' 140
ואילך. ובכ"מ.

8) ח"י הרמב"ן והרטיב"א למכות ט. א.
9*) וראה רמב"ם שם פ"י הי" ויב – השינויים
דבע נח עכו"ם גור תושב. וראה لكمן ריש טיער
ד מהצפער. ג' לחם מונה רפ"י שם.

9) ברייטב"א: ג' לשונות נאמרו בכותים גור
תושב ובן נח וכותני. וברבנן⁶ במקום כותני "גור"
המורבר בכל מקום". וציריך בירורו בכל מקום בפ"ע
(ובפרט – בנוגע לתואר הג') אם נשנה ע"י
הצענזאר.

פונ פשטוות לשון הרמב"ם איז מובן,
או דער חיוב "לכוף את כל באי העולם
לקבל מצות שנצטו בני נח", איז פאר
בונדז מיט "מתן תורה". און נאכמער איז
עס מודגש איז דער הלכה שלחא"ז איז
רמב"ם*: "כל המקבל שבע מצות ונזהר
לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם
כוי והוא שיקבל אונן ויעשה אונן מפני
שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו נח
ידי משה ורבינו שבני נח מקודם נצטו
בהן".

דארף מען פאראשטיין: וואס פאר א
שייכות האט דער קיומ דורר די בני נח
פונ זיעערע מצות צו איזן, ביין – איז אויה
איזן ליגט א' חיוב "לכוף את כל באי
העולם" צו מקיים זיין די שבע מצות;
און אויר להבין די שייכות צו מתן תורה
ומשה רבינו – איז זיעער קיומ דארף זיין

(1) הל' מלכים פ"ח ח'.

(2) ברכה לג, ד.

(3) ראה כס"ם שם, דמקורו מסנהדרין נת, רע"א
(והובא ברמב"ם שם פ"י ה"ט).

(4) שלח טו, טו.

(5) ה"א שם.

*) וראה לך"ש ח"ב ע' 140 הערתה 27.

די ז' מצות¹⁶.

anon דעריבער זאגט דער רמבר"ם אוז זיער קבלה unus זאראף זיין "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיעינו על ידי משה רבינו¹⁷, וויל דער חיוב שלפנאי איז בטל געווואָרין¹⁸.

אָבער מען קען אָזוי ניט פֿאָרָעַנְטְּפֿאָרַעַן:
אין רמבר"ם – וויל:

א) פון המשך לשון הרמבר"ם
"והודיעינו על ידי משה רבינו שבני נז מקודם נצטו בהן"¹⁹ (או דער ציוי לב"ג האט זיך אָנגעהָבִין "מקודם"), אוז משמע, לכארה, או דער ציוי לב"ג איז ניט בטל געווואָרין²⁰.

עליהם שכר אלא כמי שאינו מצווה ועשה זה שבלם על עצמו בב"ד של ישראל מצווה ועשה הוא.

(16) ראה בכל הניל – שורית ושב הכהן סל"ח ועפ"י דינים אלו (אלא דמתקשו עם הטעם שנקרוא מחייביה²¹). ובספרו דעת קדושים (לו, ג ואילך).

(17) ברמבר"ן ורטיב"א לא נזכר שגר תושב צידיך לקבל מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיעינו על ידי משה רבינו. ואילן נכלל מילא כשמקבלין המצוות בב"ד של ישראל, שוה גופא מורה שמקבלים באופן הניל, כי בב"ד של ישראל תוקף כל המצוות (כולל אלה שנאמרו לפני משה), אך ורק מפני שכך צויה הקב"ה (ח'ב) בתורה והודיעינו על ידי משה רבינו – ראה פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ג, ולהעדר מפי'ם ממס חיים להפ"ח) לרמב"ם ליל מלכים כאן, דמפרש שהזה המקור מטה"ז (גב' ב"ג) "והוא שיקבל אותו כו".

(18) ולהעדר מטה"ז (טט, א) "כל מצווה שנאמרה לב"ג ונשנית בטני לזה ולזה נאמרה", וראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה לזה ולזה. ובהנסמן בהערה הבאה.

(19) וראה לשון הרמבר"ם שם רפ"ט. וראה חמדת ישראל בקונטרס נר מצווה הל' מלכים שם.

(20) דלא כארה לא ס"ל להרמב"ם דעתם והתרים להם – הילכה היא. וראה הערה 15 דעת הרמב"ן. וראה ביאור הריב"פ פערלא סלהמי'ץ ורט"ג ח'ג ג' מלואים ס"ח (רמו, ד ואילך).

או א גר תושב איז דער וואס קבל אויף זיך בב"ד של ישראל צו מקים זיין די שבע מצות ב"ג, וכיוון שקבלו בב"ד הוא נקרא בשבע מצות אלו מצווה ועשה וכי הוא אינו מצוין להחיתתו . וב"ג הוא שלא קבלם בב"ד אלא דקים לו שמקים אוטם מעצמו והוא נדון בהם כמו שאינו מצווה ועשה²² (אוון גוי סתם איז דער וואס איז ניט נזהר אין די ז' מצות²³).

לפ"ז קומט אוטיס לכארה, או בא מתן תורה איז בטל געווואָרין דער חיוב וציווי צו ב"ג – אויף קיום מצות שלהם, אוז ווי די גمرا²⁴ זאגט אויפן פֿסּוֹק²⁵ "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים" – "ראיה ז' מצות שקבלו עליהם בני נח ולא קיימים עמד והתרין להן", אוון די גمرا פירט דאָרט אָוִיס "לומר שאפּילו מקיימין אונן אין מקבלים עליהם שכר .. כמצוות ועשה אלא כמי שאינו מצווה ועשה", "אין מצוין לקיימו"²⁶.

אוון עס איז געוווען במתן תורה א ניער חיוב בנוגע די ז' מצות: דער אויבערשטער האט אָנגעהָזאגט בתורה איז ב"ג זיינען מהוויב אין די ז' מצות – איז נתחדש געווואָרין אָ נײַיעַר דיין, או זוען אָ בְּגַן אָיז מְקַבֵּל די ז' מצות בב"ד של ישראל הייסט ער "מצוות ועשה"²⁷ אין

(10) ל' הריב"ב"א שם.

(11) כ"ה בריטב"א שם. וברמבר"ן: וגוי המזוכר בכל מקום הוא ב"ג שלא הוחק אם מקים מצווה שלם אם לאו ומטמא אין רבו מקיימין אותו לפיכך כו. וראה ספ"ר ר"פ ברכה עה'פ' ה' מיסני בא: אלא אפּילו שבע מצות שקבלו עליהם ב"ג לא יכלו לעמוד בהם עד שפרקום ונוגנונו לישראל".

(12) ב"ק לח, א ועדי' בעי' ב, סעיף ואילך – הובא ברמבר"ן ורטיב"א שם.

(13) חבקק ג, ג.

(14) פרש"י ע"ז שם – ג, רעד"א.

(15) ראה רמבר"ן שם: מפני מה אמרו ראה ז' מצות כו' ועמד והתרים להם שלא יהו מקבלין

אֲבָעָר — וּוֹאָס אֵין הַסְּבָרָה הַשִּׁיכוֹת
(אֵין אֵין זָאֵל זִיד דָאָרְפָּן פָּאָרְנָעָמָעַן
מִתַּיִת לְלֻכֹּף אֶת כָּל בַּאַי הַעוֹלָם כֹּוּ?)*

ד. נָאָר מַעַר: פָּוֹן דָּבָרִי הַרְמַבָּ"ם אֵין
מִוּבָן, אֵין דָעַר חַיּוֹב אַוִּיף אִידָּן לְלֻכֹּף אֶת
כָּל בַּאַי הַעוֹלָם כֹּוּ? אֵין נִיט פָּאָרְבּוֹנְדָן
מִתַּיִת דָעַר הַלְּכָה "וְהָוָא שִׁקְבָּל אָוֹתָן ..
מִפְנֵי שִׁזּוֹה בְּהַן הַקְּבָ"ה בְּתֹרּוֹה כֹּוּ?)*

דָעַר רַאֲגָאַטְשָׁאָוּעָר²¹ זָאָגָט, אֵין
לְשִׁיטָה הַרְמַבָּ"ם זִיְינָעַן דָא צְוּוִי סְגָגִים:
א) אֵגָר תּוֹשֵׁב, וּוֹאָס אֵין דָוָקָא וּוֹעַן
קְבָּל בְּבָ"ז (בְּפָנֵי שְׁלָשָׁה חֶבְרִים). ב) אֵין
בָּנָח וּוֹאָס אֵין מִקְבָּל דִי ז' מִצּוֹת
בְּבָ"ז, אַדְעָר²² בָּזְמָן הַזֶּה שָׁאַן הַיּוֹבֵל
נוֹהָג (וּבְמִילָא, "אֵין מִקְבָּלִין גָּר תּוֹשֵׁב"²³)
אֵין אֵין מִקְיָּמִים דִי ז' מִצּוֹת — וּוֹאָס אַוִּיף
עַמְּמַזְוֵין עַלְיוֹן להַחְיוֹתוֹ?*²⁴

אֵין וּוּבְּאַלְד אֵז אָוִיר אַגְּבָן אַגְּבָן וּוּבְּכָעָר
אֵין נִיט קִיּוֹן גָּר תּוֹשֵׁב "מִצְוֵין עַלְיוֹן
לְהַחְיוֹתוֹ" — אֵין דָאָר מִכְרָח צָו זָאָגָן,
אֵין דָאָס דָעַר רַמְבָ"ם זָאָגָט "צָוָה
מִשָּׁה רְבִינוֹ .. לְלֻכֹּף .. לְקַבֵּל מִצּוֹת
שְׁנַצְטוֹן בְּנֵי נָח וְכָל מִי שְׁלָא יִקְבְּלֵי יְהָרָגָן",
מִינִינְתָּעַר דָעַר דָעַרְמִיט (נִיט (דָוָקָא) אֵגָר
בְּפָנֵי שְׁלָשָׁה חֶבְרִים" (בְּבָ"ז) אַוִּיף צָו
וּוּרָן אֵגָר תּוֹשֵׁב, נָאָר אַפְּלָוָן) אֵגָר
סְתָמָם) צָו מִקְיָּמִים זִיְין דִי ז' מִצּוֹת (דָעַר
דָעַר)

(21) צְפַעַן עַל הַרְמַבָּ"ם הַלִּי אִיסּוֹב פִּידְהַזְוּ.
צְפַעַן מַהְדוֹת הַלִּי עַז פִּי הַז (לְבָבָא, א. שָׁמ.,
סְעָד).
(22) בְּצְפַעַן מַהְדוֹת שֵׁם מַזְכִּיר רַק "וּבְּגַנְיִינוּ
בָּזְמָן שָׁאַן הַיּוֹבֵל נָהָג .. עַכְפָּה לְהַחְיוֹתוֹ בְּזָמָה"ז
דָאָיָא לְקַבֵּל גָּר תּוֹשֵׁב סְלִיל לְרְבִינוֹ דְּצִירִיךְ
וְהַחְיוֹתוֹ. אַבְלָה בְּהָלָל אִיסּוֹב שֵׁם כְּתָב "אַבְלָה בְּלָא
אוֹ הוֹה בְּגַדְרַבְיַה" (אֵין בְּזָמָן שָׁאַן הַיּוֹבֵל נָהָג
אוֹ הוֹה בְּגַדְרַבְיַה) אֵין בְּזָמָן שָׁאַן הַיּוֹבֵל נָהָג
אוֹ הוֹה בְּגַדְרַבְיַה).

(23) רַמְבָ"ם הַלִּי עַז פִּי סְהָרָה, הַלִּי אִיסּוֹב שֵׁם הַחִתָּה.
הַז. הַלִּי שְׁבַת סְפִ'כָּה, הַלִּי אִיסּוֹב שֵׁם הַחִתָּה.
(23*) וּכְהָ לְכָאָר בְּשֹׁוֹת הַצְּעִיד סְפִ'גָּג.

ב) דָאָס פָּאָרְעַנְטְּפָעָרְט בְּלֹוִיז דָאָס
וּוֹאָס דָעַר רַמְבָ"ם זָאָגָט אֵין דָעַר צְוּוִיִּי
טָעַר הַלְּכָה (הַנְּלִיל) אֵז וּוֹעַן הַיִּסְטָא בְּגַנְיִין
אֵגָר תּוֹשֵׁב" אָוֹן פָּוֹן "חַסִּידִי אָוּמָה
הַעוֹלָם", דָוָקָא בְּשַׁעַת עַר אֵין מִקְבָּל
אָוֹן טָוֵט דִי ז' מִצּוֹת "מִבְנֵי שִׁזּוֹה בְּהַן
הַקְּבָ"ה כֹּוּ?".

עַס בְּלִיבֶט אֲבָעָר נִיט פָּאָרְשָׁתְּאַנְדִּיק
דָעַר פְּרִיעָרְדִּיקָעָר דִּין (הַנְּלִיל) אֵין רַמְבָ"ם
— "צָוָה מִשָּׁה רְבָנוּ כֹּוּ" (וּוֹאָס קְוּמָט
בְּהַמְשָׁר לְהַתְּחִילָה הַלְּכָה: מִיר לֹא הַנְּחִיל
הַתּוֹהָמָ"צְ אַלְאַ לִיְשָׁרָאֵל כֹּוּ) לְכֹפֵן אֶת כָּל
בְּאַי הָעוֹלָם לְקַבֵּל מִצּוֹת שְׁנַצְטוֹן בְּנֵי נָח",
וּוֹאָס דָאָס אֵין נִיט אַדְיִין אַיְזָן דָעַר קְבִּלָת
הַמִּצּוֹת דָוָקָן בְּגַנְיִין (נָאָר) אֵגָר אַוִּיף
אַיְזָן, אֵז דָאָרְפָּן כּוֹפָה זִיְין דִי בְּגַנְיִין
אַוִּיף קְבִּלָת מִצּוֹת שְׁלָהָם — וּוֹאָס פָּאָרְ
אַשְׁיִיכּוֹת הָאָט דָעַר קְיֻם מִצּוֹת בְּגַנְיִין צָו
אִידָּן אָוֹן בִּין — לְלֻכֹּף?*

ג. דָעַר מִקְוָר אַוִּיף דָעַם צְיוּיָה הַנְּלִיל
צָו אִידָּן, אֵין מִצְדָּע דָעַם גּוֹפָא וּוֹאָס
צָוָה בְּהַן הַקְּבָ"ה בְּתֹרּוֹה וְהַוּדִּינָנוּ עַל
יִדִּי מִשָּׁה רְבִינוּ שְׁבָנִי נָח מִקְדָּם נַצְטוֹן
בְּהַן), דְּלַכְאָרָה: צְוּלִיב וּוֹאָס הָאָט דָעַר
אוּבִּירֶשְׁטָעֵר אָוֹן מַודְעֵי גְּעוּעָן עַל יְדֵי
מִשָּׁה רְבִינוּ אָוֹן "צָוָה בְּהַן הַקְּבָ"ה בְּתֹרּוֹה"
שְׁהַחְנִיל לִיְשָׁרָאֵל" אַוִּיף ז' מִצּוֹת בְּגַנְיִין אֵין
דָעַרְפָּן לְכָאָרָה מִזְבָּח, אֵין דָאָס אַגְּבָן
אַוִּיף אִידָּן, אָוֹן דָעַר וּוֹאָרט (— עַנְנִין פָּוֹן)
מִקְדָּם" אֵין אֵי מָאָמָר הַמּוֹסָגָר אֵין דָעַר
צְיוּיָה לְבָבָן הָאָט זִיךְרָן אַנְגָּעָהוּבָן מִקְדָּם).

וּעַפְּגַז יַיְלִיתָה מִזּוֹה — אֵין דָעַר טָעַם
פָּאָרְוּוֹאָס סְאִידָן אֵי חַיּוֹב אַוִּיף אִידָּן לְלֻכֹּף
כֹּוּ" אֵין מִצְדָּע דָעַם גּוֹפָא וּוֹאָס בְּגַנְיִין דָאָרְפָּן
מִקְבֵּל זִיְין (אָוֹן טָאָן) דִי ז' מִצּוֹת "מִפְנֵי
שִׁזּוֹה בְּהַן הַקְּבָ"ה בְּתֹרּוֹה כֹּוּ" — וּוֹאָרָם
דִי שִׁיּוֹכְתָּ פָּוֹן אַגְּבָן צָו זִיךְרָן תּוֹרָה אֵין נָאָר
דָוָר יִשְׁרָאֵל (וּוֹאָס צָו זִיךְרָן אַיְזָן גַּעֲגָעָן
גַּעֲוָאָרָן תּוֹרָה).

מצות שנצטוו בני נח . . אבל אם לא קיבל עליו שבע מצות יהרג מיד" (וואס דער טעם פון דעם איז²⁷ מצד דעם וואס "זהה משה כו' לכוף את כל בא"י העולם כו' וכל מי שלא יקבל יהרג"). דער ראב"ד איז אוית דעם משיג, "אין לנו עתה להרוג איש", זאגט דערויף דער כס"מ: "אין כאן השגה על דברי ר宾נו .. ואם אין ידינו תקיפה בעונותינו לא מפני זה ה"ל להניח מלכתו הדין".

איין פון דעם מובן, אז דער דין "זהה כו' לכוף כו' לקבל מצות כו' וכל מי שלא יקבל יהרג" איז א' חיווב וועלכער איין בתוקפו אויך²⁸ בזמן זהה²⁹, כשאן היובל נהוג²⁹, און אויר וווען, "אין ידינו

דין פון ב"ג סתטמ). ד.ה. אז דער דין "לבוכ' את כל בא"י העולם לקבל כו'" איין ניט פַּאֲרְבּוֹנְדָן מיטין דין פון גר תושב.

ועפ"ז יומתק דיקוק סדר לשון הרמב"ם עיין דער הלכה הנ"ל, זוזיל: "זהה משה ר宾נו מפי הגבורה לכוף את כל בא"י העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג. והמקבל אותו הוא הנקרא גר תושב בעונתו הכל מוקם וציריך לקבל עליו בפני שלשה חברים".

דערפון וואס דער רמב"ם זאגט "לבוכ' כו' לקבל מצות שנצטוו" און פירט ניט אויס גלייך "(לקבל מצות שנצטוו) ויהיו כגרים תושבים" וכיו"ב (עד לשונו במקום אחר³⁰) – איין משמע, אז דער עניין פון "והמקבל אותו הוא הנקרא גר תושב" איין און עניין בפ"ע, און ניט קיין פירוש (ותנאי) איין "לבוכ' את כל בא"י העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח". ופשיטה או דער ציוויי "לבוכ' את כל בא"י העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח" איין צולבי דעם גופא שיקבלו המצוות שנצטוו עליהם, און ניט בכדי און זי' זאלו ווערן א "גר תושב"³¹.

[און ווי עס איין אויך משמע פון כספ' משנה³²: בנווגע און עבד וואס האט זיך ניט מל געוווען זאגט דער רמב"ם³³ מותר לקיימו ובלבד שיקבל עליו שב

(27) כמ"ש בכט"מ שם.
(28) וגם הראב"ד לא פילג אלא על הדין ד"יהרג מיד" [דס"ל להראב"ד שבזמן הזה שאין לנו סנהדרין איין יוכלים לדון דג' גם בב"ג, כאמור בפ"ע הל' מלילה שם]. אבל לא פילג על הדין "ובלבד שיקבל עליו שבע מצות". ויתירה מזו מוסיף הכס"מ שם, דיל' להראב"ד פילג ורק על הדין ד"מגלאל עמו . . או אם התנה כו'". ד"מכיון שבזמן הזה . . אין און יוכלים להרוגו .. אסור לקיימיו .. ימכר מיד". וראה ש"ע א"ה³⁴ מהדו"ב להל' שבת השיר לט"י רנוב ודש (תאי). א. וראה הערכה הבאה.

(28*) ולחביר מש"ע א"ה³⁵ מהדו"ב שם: ומה שהזכיר הramb"m זיל (כהל' שבת שם) מצות ב"ג גבי עבד ואמה הינו ממש שבלא"ה אסור לביימין כל אפיילו בח"ל בזהה³⁶ לישתו בפ"א מה' מילא ובפ"ד יאיטורי ואיה.

ולעתיר מצעפ"ג היל' מילא שם בתחלתו: ו"יל דפלייג אם עכשיו בזהה³⁷ כו. ובהיל' איטורי שם: איך נראה דעתך דעבד תושב כו' מקובלן לעולום כו' אבל מילשון ר宾נו ספ"כ מהל' שבת לא משמע כן וכוכן כא' בתב להיפט.

(29) ולכארורה ייל דמ"ש הרמב"ם בהיל' מילא "ובלבד שיקבל עליו שבע מצות ויהי כגר תושב" – אין הכוונה שנעשה גר תושב ממש (שהרי אין מחייבין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהוג), אלא שהוא "כגר תושב" בפרט זה שקיבל עליו שבע

(24) בהיל' מלילה שם גבי עבד. דאך שכתב בהיל' איטורי שם ה"ז "ולמה נקרא שמו תושב לפוי שמורת לו להושיבו בינוינו בארץ ישראל", הרי נקבע שמו גר תושב, וכמו שקוראו הרמב"ם בכל מקום, וכמ"ש כאן "והמקבל אותו הוא הנקרא גר תושב בכל מקום". וראה ראב"ד וכס"מ הל' ע"ז שם.

(25) וכదמוכה גם מזה שבחציווי לכוף אומר הרמב"ם "לקבל מצות שנצטוו" – "לקבל" סתט, ולא לקבל בפני שלשה חברים (וראה לקמן בפנסים ובהערה³⁴).
(26) היל' מילא שם.

וההפרש צווישן די צווויי דיןינס ("צוה כו' לכוף כו' לקביל מצות שנצטו בני נח"), און "גר תושב"³⁰: דאס וואס "צוה משה רבינו מפי האבודה לכוף את כל באי העולם לקביל מצות שנצטו בני נח" תקיפה".³¹ משא"כ בנוגע א' גר תושב פסק'נэт דער רמברם³² אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהוג.³³

מצות ב"ג (וכן יש לפרש גם ברמברם הל' שבת שם). וכן ממשע מסיים לשונו "ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהוג", דלא כראיה הוליל "ואין מקיימין עבד כהה אללא בזמן שהיובל נהוג" כלשונו בה' א' איסטובי פ"ד ס"ה". אלא שבזה בא רק לפרש הדין בנוגע לגר תושב (אבל לא בנוגע לעבד זה שהוא ריק "כגר תושב"). משא"כ בה' איסטובי שם הרוי כתוב "אללא יהי" גר תושב מותר לקיימו בעבודתו כשהוא גר תושב" (והיינו שאייר ש"ם, גר תושב" ממש**), ולכן כתוב "אין מקיימין עבד כהה (שהוא גר תושב) אלא בזמן שהיובל נהוג". ונצ"נ.

מנוגעים אותו מישיבת הארץ לא בא לומר אלא שאין ב"ד מקבלין אותו". אבל ראה מנ"ח מצוה צד. (33) ולכוארה כה"ג בנוגע להחידי"ו" שכתב הרמברם שם ה"יא, כל המקביל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מהחידי"ו"ה"ע ויש לו חלק לעווה"ב", שמלשון הרמברם ממש מעכ"ב ב"ג יכול להיות מהחידי"ו"ה"ע כשמקביל שבע מצות (גם שלא בפניו שלשה חבירים) ונזהר לעשותן (בפועל). וכגדוכחה מיטויו לשונו "אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מהחידי אונותה השולט", דא"ת לדחוא ריק דין גבר תושב, מא"י, "איןנו מהחידי"ו"ה"ע".

(34) ועפ"ז יש לבאר דעת ר"מ (ע"ז ס"ד, ב) דכל שקיבל עליו בפניו כחבירים שלא לעובוד ע"ז הוא גר תושב דהינו (ראה שם תוד"ה האיזו) שמצוין להחיתתו – דלא כראיה, באם עבר על שר האמות הרוי הוא חיב מיתה (וכקושית התוס' שם) – דיש למרא, דהבריתא שם איני מקיים כל ז' מצות, אלא שאעפ"כ אין מצוין להחיתותו** עד

*) אבל ראה שור"ת ושב הכהן שם.

**) בתוס' שם מתרץ: דכל זמן שלא דנווה ב"ד אינו חיב מיתה. אבל ראה צפנ"ע לה' מיליה שם, לדעתו הרוב"ם (ונוד ר' אששוניים, לא בעני דין).

(**) היינו בענשר, שמוסבין אותו בינוין דוחאניגים להחיתותו (עד ש"ג נהוגין נט גרי תושב בדרכ' ארץ וגמilitות חסדים כירשואל" – רמב"ם הל' מלכים פ"י ר'וב). משא"כ מה שמצוין להחיתות סתם ב"ז שמקיים ר'וב). משא"כ מה שמצוין להחיתות סתם ב"ז שמקיים שבן מצות אינו באופן כהה (ראה רמברם שם ה"ג).

מצות ב"ג (וכן יש לפרש גם ברמברם הל' שבת שם). וכן ממשע מסיים לשונו "ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהוג", דלא כראיה הוליל "ואין מקיימין עבד כהה אללא בזמן שהיובל נהוג" כלשונו בה' א' איסטובי פ"ד ס"ה". אלא שבזה בא רק לפרש הדין בנוגע לגר תושב (אבל לא בנוגע לעבד זה שהוא ריק "כגר תושב"). משא"כ בה' איסטובי שם הרוי כתוב "אללא יהי" גר תושב מותר לקיימו בעבודתו כשהוא גר תושב" (והיינו שאייר ש"ם, גר תושב" ממש**), ולכן כתוב "אין מקיימין עבד כהה (שהוא גר תושב) אלא בזמן שהיובל נהוג". ונצ"נ.

(30) וכן מוכחת בתו"ט אבות פ"ג מי"ד דמפרש מאמר רע"ק במשנה שם "חביב אדם שנברא בצלם" (דגם) לבר"ן נאמר – עפ"ש"כ הרמברם בה' מלכיה שם. ובשאר מקומות שבהערה 23.

(31) הל' מלילה שם. ובשאר מקומות שבהערה 23. (32) משא"כ לדעת רה"ב (ותי ע"ז ווליל איסטובי שם) שבנוגע לכמה דיןין מקבלין אויתו. ולהעדי מכם"ה הל' ע"ז שם שלדעת הרמברם "נראה לומר דאה"ג שאם מעצמו קיבל עלייו שבע מצות שאין

*) אבל ראה ב"י ?ט"ז ס"ס ז"ה והרמברם ד"ה ומוכרו א"כ יהי גר תושב ואין מקבלין גר תושב בזמה"ז, ז"ה ר' רבינו (הטוח) לא הזכיר את דאמ התנה עלייו כ"ז" מושום "שאין דרכו לכתוב אבל וא"ר הנוהגים בכ"ז". ו גם ה"ב" השמייט בשוי"ע שלו שם (טערף ד) כמי"ש בדרישה שם.

ולהעדי שבשו"ע א"ר חד"ס ד"ש ס"א כתוב (בנוגע למילא כתבת שבת) פרט דני עבד של אל מל וובל אל א' קבל עלייו שבע מצות בון נח הרוי ואן כגר תושב כ"ז ואם לא קבל עלייו שבע מצות כר. וכן בשערין צי"ד סקכ"ד ס"ב: גר תושב דהינו שקיבל עלייו שבע מצות כר – א' שחבי' בשערין לא כתוב רק הדינים הנוהגים בזה"ז. ולהעדי שההמג"א א"ר חד"ס טקי"ב בסוףו הוסיף "ומשם" בהרמברם שם א"ן מקבלין עבד גר תושב בזמן הזה ע"ש בסוף כ"ב (ראיה צי"ל ספ"מ). – ראה תמהלה לדוד לשוני שם איזות זה.

לקו"ש חל"א נ' 127 הערכה 59. והוא בהעודה שלפונ"ז. (**) והטמע לשינוי ולשונות ברמברם ס"יל כי בה' איסטובי הרוי זה כהמאנך לדיני גירוש (גר תושב) –

כלגמון בפניהם סוטי והרעה 52. משא"כ ברה' מיליה והול' שבת שם, שהמודובר בחזיבי האדים בעבדו כו'.

לעבود עבדות כוכבים דברי ר' מ' וחכמים אומרים כל שקיבלו עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח".

דער רמ"מ פסק'נט ב'כ"מ³⁸ ווי ד' חכמים³⁹, איז ער דארף מקבל זיין אלע שבע מצות. אין הל' איסורי ביהא⁴⁰, זאגט ער עס אבער מיט אן אנדער לשונ: "אי זה הוא גור תושב זה עכו"ם שקיבלו עליו שלא יעבד כו"ם עם שאר המצוות שנצטו בני נח". ולכארה: וויבאלד איז ער דארף מקבל זיין אויף זיך אלע ד' מצות, וואס בכלון איז אויך "שלא לעבוד עבדות כוכבים" – פאראואס דא טילט ער דאס אויס באזונגערא⁴¹?

אייז ד' הסברה איין דעתם: עס שטייט אין מכילתא אויפן פסק'ן⁴² "לא יהי" לך אלקים אחרים על פני: "למה נאמר לפני שנאמר אנכי ה'א משל מלך בשור ודם שנכנס למדינה אמרו לו עבדיו גוזר עליהם גזירות אמר להם כשקיבלו את מלכותי אגוזר עליהם שם מלכותי לא יקבלו גוזותיה לא יקבלו. כך אמר המוקום לישראל אנכי ה'א לא יהי לך אני הוא שקבלתם מלכותי (במצרים)⁴³ אמרו לו

נית זיין דוקא "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה"³⁵.

מישא"כ דער גדר פון א גר תושב אייז (א) א דין נאר ביים ב'ג' וועלכער וויל מקבל זיין, (ב) נאר וווען דיז קבלה פון דעם ב'ג' איז "בפני שלשה חבירים"³⁴, (ג) ובאויפן איז דאס איז "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה" ("אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת איז זה גור תושב"). ד.ה. דער דין פון "לכוף את כל בא' העולם לקובל כו'" אייז ניט פאראובונדן מיט דעם דין קבלה (בב"ד של ישראל) וועלכער איז נתחדש געוואָרָן במא"ת, דורך וועלכן דער ב'ג' ווערט א גר תושב (א) מצוה וועשה³⁵).

ה. וועט מען דאס פאראשטיין בהקדם לשון הרמ"מ "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל בא' העולם", ניט להשתדל שכל בא' העולם יקבלו³⁶ מצות שנצטו בני נח וכיו"ב, דער ציווי איז ביז איז אונפן פון "לכוף".

ויש לומר בזה: בי א גר תושב אייז פאראן א' מחלוקת³⁷: "אייזהו גור תושב כל שקיבל עליו בפני ג' חבירים של א

(38) הל' מלכים כאן. הל' ע"ז; הל' מילה והל' שבת שבהערת²³.

(39) כמ"ש בכס"מ כאן. מ"מ לרמ"מ הל' איס'יב שם ה"ג.

(40) שם.

(41) גם בהל' מלכים שם ה"ט ב"עיר שהשלימה" מפרש עד שיכפרו בעיז צו' ויקבלו שאר המצוות שנצטו בני נח". אבל שם י"ל לפשטו, כי נוגע להמשך לשונו ("עד שיכפרו בעיז") ויאבדו את כל מקומותותיהם". וגם הרוי לא כתוב שיקיבלו שלא לעבוד עיז' ויקבלו שאר המצוות כ"א עד שיכפרו בעיז' כו" (ולכן מסיים: שכל עכו"ם שלא קיבל מצות שנצטו ב'ג' – בל' פירוט).

(42) פרשנותנו, ג.

(43) יש ממשימים "במצרים". וראה הערת הבאה.

שיהי גור תושב, שזה נעשה ע"י קבלה בפני ג' חבירים דוקא: לדעת חכמים – כל ד' המצוות, ולדעת צ"מ – מספק קבלה זו על עיז' בלבד. וראה ללקמן הערעה⁵¹.

(35) לכורא מוכרא לומר מון – שהרי אי אפשר לכוף על הכוונה ואומנה שלבב. ויל' שבנוי מחויב לעשות כל התלוי בו – ולכון עליו לומר להב'ג' שקבלתו צ"ל מפני שציווה הקב"ה (אך שאינו יכול לבוחנן בזה). – ואולי י"ל בדוחק עכ"פ – שבב"י צ"ל בדיבור שהוא מקבל "מנוגן" שצוה כו".

(35*) לדעת הראשונים הנ"ל סעיף ב.

(36) להעיר משלו המבירות בקרית ספר לרמ"מ בראן (סורי אזהרת שחוה).

(37) עיז' שם.

צוה לנו משה מורה – תורה בגימטריה
תרי"א⁴⁸.

ו. עפ"ז יובן וואס דער רמ"ם טיילט
אוס דעם ציוי שלא יעבוד ע"ז פון די
אנדרען מצות – "אי זה הוא גור תושב
זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד כו"ם
עם שאר המצוות כי":

כשם ווי בא אידן זיינען בי מ"ת
געווען צווי עניינים – קבלת מלכותו של
הקב"ה (וואס דערםיט קומט אויר שילית
ע"ז – אונכי ולא יהי לך) און קבלת
מצות (בשאר הדברים כנ"ל);

און מעין זה בא יעדן גור, וואס "מור"
דייעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד
השם ואיסטור עכו"ם⁴⁹ – קבלת מלכותו,
און מאיין אויר "מודיעין אותו מקצת
מצות קלות ומיקצת מצות חמורות כי"⁵⁰
– קבלת מצות –

איין עד"ז בא א גור תושב – וואס איז
אויר און עניין פון "קצת גירות"⁵⁰ (ביחש
זו די ז' מצות),

איינו. – וגם צע"ק למה גם לא יהי לך – נאמר
מפני הגבורה.

(48) מכות כב, סע"ב ואילך. וראה סהמ"ץ
להרמ"ם מ"ע א (ובמל"ת א). השגות הרמ"ן
ושאר מפרש"ס סהמ"ץ שם.

(49) רמ"ם הל' אישור'ב שם ה"ב.

(50) לישן ריבינו גרשום לבריתות ט, א (נדפס
שם י, ב). ובמairy בימות מה, ב קוראו "גור
לחצאיין". בתרות הבת השלם להרשב"א (בית
חמשיר ריש שער רביעי) מביא הגם' בע"ז "אייזו
גור תושב כל שקבל עליו כי ותבאי כל שקבל
עליו שבע מצות בני נח ואחרים אמרים אלו ואלו
לא בא לכל גור דגש שנתגיר ברטן שנולד דמי*
אלא איזו גור תושב כו"ו (ומשמע שכ"ה גם לר"מ
וחכמים). וראה ט"ז י"ד סב' סוס"א דלהרמ"ם
– גור תושב "צא מא מכל העמים". ובגלוויו הש"ס
להרוי" ענגל ע"ז סד, ב ד"ה איזו: דמגמ'... מוכחה

*) ובגמרא לפנינו: לא בא לכל גור תושב ואיזו
כו. וראה פרשי" שם.

כן וכשם שקבלת מלכותי קבלו גוזו
תהי".

ד.ה. בא מ"ת⁴⁴ אין געוען צווי
ענינים: קבלת מלכותו של הקב"ה און
קבלת הגירות – המצוות: דער עניין
מיוחד פון קבלת המלכות דרייקט זיך
אוס (אויר)⁴⁵ אין דעם וואס "אונכי ולא
יהי" לך מפני הגבורה שמענום⁴⁶, משא"ב
קבלת הגירות (מצות) – אין די אנדערע
דברות⁴⁷, ובכלל אין דעם וואס "תורה

(44) וכמפורש שם לאח"ז בדבורי רשב"י "אונכי
הוא שקבלת מלכותי עליהם בסיני". ולכן
דוחק לומר שבזה גופא הוא המלוקת מתי היה
קבלת מלכות. ומשמע דהמחלוקת היא מאייה
פסקוק למדין זה, ועל איזו גירות אומר קבלו
גוזו. _____
אבל ראה פ"י מרכיבת המשנה למכילתא. וראה
השגות הרמ"ן לסהמ"ץ מל"ת א: ואמרם
שקבלתם עליהם במצרים כו' והאמונה ההיא הזכירם עתה
זקבלו אותה עליהם ואמרו עליהם הן הן שהאמינו
וקבלו עליהם להחזיק באמונה כו'. וראה לא ב שמה
בשםמ"ץ מ"ע א בתחילת.

ולהעיר מפני מרכיבת המשנה שם דלפי הגירסת
בתר"כ אחריו "צריך להפרג הירסא בדבורי ת"ק
וצריך להיות היה... וקבלתם מלכותי בסיני בעט. ולפי
זה יוצדק יותר המישל ושיטת רשב"י... שקבלת
מלכותי במצרים כו'".

(45) והינו (עפ' המכילתא) ב' הענינים כפ'
שבאים בעשה"ד. אבל בנסיבות יותר "ל' שזה היה"
כשאמרו נעשה ונשמע (משפטים כד, ז) והקדמו
נעשה לנשמע (דראה שבת פח, א). וראה סדר
אליהו רבה פלא"א (פכ"ט): אתה צרכיהם לקבל
מלכותו של ממל"ה הקב"ה עליהם שכך קבלתם לו
עליכם מתחלה ואחרתם כל אשר דבר ה' נעשה
ונשמע. וראה ספר ברכה כל ג: מקבלים עול
תורתך וכח'א... נעשה ונשמע. וראה מדרש
הגדול פרשנתנו יט, יז.

(46) מכות כד, רע"א (וש"נ).
(47) וכן יש לפרש גם במכילתא דגם לא היה
לך הוא בכל קבלת מלכותו. אבל לפי הגירסת
שלפנינו (וכהו בא בהשגות הרמ"ן שם מ"ע א
ולית א) משמע לבוארה דלא יהי לך הוא בכל
קבלת הגירות, ועפ"ז, הביאור דלקמן בפנים –

צו "כל בא הארץ" – אויר די וועלכע
וילען ניט מקובל זיין אויף זיך די ז' מצות
בפני ב"ד ישראל (צו ווערן א גר תושב)
– איז קבלת מלכותו איז און עניין עיקרי
אין זיינער קיומ פון ז' מצות.⁵³

און דאס איז די שיותות פון, "זוה משה
רבינו כי לכוּן כוּן לקלְבָּל כוּן" צו מ"ת און
צו אידין:⁵⁴ דער תכילת פון מון תורה איז
ניט נאָר איז אידין זאלן אויף זיך מקובל
זיין על מלכות שמיים וועל מכות, נאָר
עס זאל זיך (אויר) אויפטאנ דער "והי"
ה' למינך על כל הארץ,⁵⁵ אוןעס זאל
דערעהרט ווערן מלכותו ית' בכל העולם
כולו.⁵⁶ היות אבער איז מלכותו ומכותיו
אייז באָ אידין איז און אופן פון "נהלה"
(ווײַ דער רמ"ם זאגט בתחלת ההלכה:
"משה רבינו .. הניחיל תורה והמצוות
.. לישראל"), איז דאס איז געווארן
איינגןץן זיינערע אַ זאָר⁵⁷ (ביני סאיין
כביבול געווארן באָופן איז זיַי האָבן די
בעלות אויף דעם: נקראת על שמו⁵⁸,
מוחל על כבודו וכורו וויל "תורה דילין"
היא") – דעריבער האָבן זיַי דעם כה

(53) ראה גם ש"ת" מלחנה חיים ח"ג יו"ד סי' מו.
(54) להעיר שגם מ"ת לבני בא ע"י "שכופה
הקב"ה עלייהם את ההר בגיגית זומר להם אם
אתם מקבלים התורה מوطב ואם לאו שם תהא
קבורתכם" (שבת פח, א) – ע"ד "זוה משה כי
לכון כי לקלם מצות כו' וכל מי יקלם יהרג'.

וראה מדרש הגדל שם.

(55) זוכר, ט.

(56) וראה ש"מ"ר ספק"ט: כשותן הקב"ה את
התורה צפרא לא צוחה עזע לא פרח שור לא געה
אופנים לא עפּוּר, שרפיט לא אמרו קודש קדוש,
הים לא נזודעוז, הבריט לא דברו, אלא העולם
שותק ומחריש יצא הקלול אונכי כו'.

(57) נמרזיל גאגי הלומד תורה ייז עבור על
מורשה ומאורסתה (סנהדרין נט, רע"א). – הובא
בכ"ט לרמ"ם כאן (כג"ל הערכה). (3)

עמ' יט, א.

(58) קידושין לב, סע' א' ואילך ונפרש"י שם
רע"ב.

ויבאלד איז זיין קבלה קומט ניט מצד
הכפי נאָר מרצונו הטוב – איז איז
דעם דאָרפן זיין בידיע עננים: די קבלה
"שלא יעבד כו"ם" – קבלת מלכותו, איז
די קבלה לקלים "שאר המכות שנצטו
בנין נח" – קבלת מצות*ז'*.

[ועפ"ז איז אויר פארשטיינדיק פאָרְאַר
וואָס דער רמ"ם איז דאס מפרט דוקא
איין היל איסויו ביאָה – וויל נאָר דאָרטוּ
קומט דער דיין פון גר תושב בהמשך צו
דיני גירות⁵²].

ז. עפ"ז יש לומר, איז עד"ז איז בנוגע

degiorot shel ger toshav hoa shmekel ulio mitzot ger
toshav ba torah yisraeliot v'usheh yisraeli l'mitzot
alla dallo hi bi'g udin v'mekim ba torah bi'g ale
iyol u'z' le' hagdasha chath cngi ha'schivna, dleshon ve
mora' ul yisraeliot civi, v'roa' gam azorot yosif
(להניל) chi yid (ח"א) avot yid (בביאור דברי
הטה').

(51) עפ"ז יש לומר שגם מחלוקת ר"מ ומחמים
בע"ז שם בגר תושב אס ציריך לקלם עליו שלא
יעבד ע"ז או גם שאר מצות היא – האם להלlot
שם גר תושב די בקבלת מלכותו, she'ia shalilit
u'zo dorei gerim hamadobor shmekim kol z' mitzot,
כג"ל הערכה (34), או ש"ל גם גם קבלת מצות דילוי.

(52) (ולבן מפרט שם הפטטים והගירות כמ"ש
תושב, שבזה דומה לגידירות גמורה). משא"כ
בשא"ר המקומות ברמ"ם. וכן כאן בהל' מלכים
ההמذובר בעיקור בז' מצות ב"ג ולא בדיני גירות
ועפ"ז ומתקה שהמשיך שם "והוא מהשדי
אומות העולם" ואינו מפרט הוא שמקבל נזורה
לעשותו מפני שזוה הקב"ה בתורה כו' כמ"ש
בהל' מלכים כאן, כי בזה מגדיש שם שלא נעשה
ליישאל גר ממש, אלא נשאר מהשדי אונות
העולם.

*) וצע"ק מה שללא כתוב בהל' איסו"ב שם גם זה
דער וושב ציריך לקלם בפוני נ' חבורטס כמו"ש בז'!
מלכין כאן. ואולי ייל, כי זה מזב מעצמו, דהרי
התחלת ה' ז' שם "אי זה הוא גר תושב" היא המשך
להז' "ושלשה עונדים נל גובי כו", וכמו דגש גם
בஹמאן ג' שונן בהז' שם "ולא מיל ולא טבל" דיז
קס"ד שגאי איתנהו ב').

אויר בזמנָה זה⁶³, כנ"ל סעיף ד] – דאס איז א חלק און המשך צו מתן תורה וקבלת התורה של בני, צו "הנחיל התהומ"ץ" צו אידין.

און דאס וואס בזמנָה זה איז יד ישראל תקיפה ובמילא קען מען ניט כופָה זיין בדרכי כפִי בפועל מש (וכשכ' – ניט באופן וואס "כל מי שלא יקבל הרג"), פטריש דאס אבער ניט פון פון דעם חיב "לכוף" איז יעדן אופן האפשרי, "בכפִית דברים, להמשיך לכם אל רצון קונם ווחפָץ צורם".⁶⁴

און וויבאָלד דער ציווּי איז בתוקפו אויר בזמנָה זה, און ס'אָיז אַ ציווּי ניט אויף אַ מלך⁶⁵ אַדער אויף ב"ד⁶⁶, נאר

(63) להעיר גם שלא הזכיר הרמב"ם בהל' מלכים כאן דאיין מקובלן גר תושב אלא בזמנָה שהיובל נוהג, אף שהזיכיר כמ"ט בהלכותיו לפנ"ז – בכ"מ שהזכיר גר תושב (נסמו בהערה (23).

כי כאן עיקר המדבר וההדגשה ברמב"ם איד' שהוא פרט בהחוב שעיל בנו"י לכוף את כל בא' העולם לקלט מצוות, ושהוא בא בהמשך למ"ט. משא"כ קבלת גר תושב היא בעיקר בונגע לישיבת הארץ, כמ"ש בהל' איסו"כ שם.

(64) לשון התויט שנסמן בהערה 30.

וראה ויק"ר פ"ו, ה (בسفוט): והוא עד אלו ישראלי כו', או ראה אתה הרatas לדעת. או יידע וידעת הימים. אם לא יגיד ונשא עונו אם לא תגידוALKOTI לאותות העולם אני פורע מכם כו'. ובמספרנו פרשנו יט, ו: ואתם תהיו לי מלכתה הנקנים. ובזה תהייו סגולת כי תהיו ממלכתה הנקנים להבין ולזרות לכל המין האנושי לקרוא כולם בשם ה' וולעדיו שכם אחד.

(65) י"א שבדברי הרמב"ם כאן "וכן צוה משה .. לכוף את כל בא' העולם" בא בהמשך להזין שלפנ"ז (ה"ט) בעיר שהשלימה (ווארה קריית ספר להמב"ט כאן) והינו שהמדובר במלחמה (והוא מדיני מלך) ואינו שירד בזמנָה זה. אבל מילשון הרמב"ם ושבתבה בהלכה בפ"ע "משה ריבינו לא החיל תורה והמצוות אלא לישראל .. אבל מי שלא רציה .. וכן צוה משה כו' לכוף את כל בא' העולם" לא משמעו כן. ובפרט שכבר כתוב בסוף ה"ט שם "שכל עכורים שלא קבל מצות שנצטו ב"ג הוגרין אותו אם ישנו תחת דיניו".

(65*) ולהעיר שאפלו את"ל שהציווּי הוא על

און דעם ציווּי צו ברענגן מלכותו ית' צו "כל בא' העולם"⁶⁰,

ועפָץ יובן דער תוכן העניין פון "לכון" את כל בא' העולם לקבל מצות כו" – איז די השתדלות צו פועל זיין אויר די "בא' העולם לקבל המצוות", דארף זיין ביז איז און אופן פון כפִי – וויל די "כפִי" דארף פועל זיין בא "כל בא' העולם" קבלת מלכותו⁶¹, מיט אַלע גדרים שבזה⁶², און קבלת גזירותי, "לקבל מצות כו"!⁶³.

ה. ע"פ כל הנ"ל איז מובן דער תוכה הציווּי וואס ליגט אויר יעדן אידין צו מקיים זיין ניט שירק בזמנָה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל בא' העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח" (דאע"פ איז דער דין פון גר תושב איז ניט שירק בזמנָה זה⁶⁴ – איז אבער דער ציווּי "לכוף את כל בא' העולם לקבל מצות" חל בכל זמן,

(60) בסמה"צ להרמב"ם מ"ע ג: שצונו באחבותו ית' .. זאת המצוה י"כ כוללת שניהי קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו וזה שאתה כתשאהב איש אחד בספר בשכחו ותרבה בהם ותקרה בני האדם לאהובו .. אכברם איביך.

– אבל זהו פרט באחבות ה', שלכן קורא לבני האדם לעבודתו יתעלה ולהאמין, ולא עניין של כפִי. משא"כ המדבר בפנים "לכוף את כל בא' העולם", וזה המשך לקבלת מלכותו ית' (במ"ת). *

(60*) אבל כמובן שאינו דומה לקבלת מלכותו של בני, ובפרט ע"פ הנ"ל שאצל בני ה' באופן של נחלה, משא"כ בז' מצות אצל ב'.

(61) י"ל שמעטם זה כתבו הרמב"ם (ובכלל ז' מצות ב"ג) בהל' מלכים ומלחמותיהם, כי עניין הכהפִי – קבלת מלכותו, הוא עיקר ענינו של מלך. וראה היל' מלכים פ"ז. ושם פ"א ה"ד – לגבוי מלך המשיח, וככוף כל ישראל כי".

(62) כנ"ל טעיף ז. וש"ג.

ט. עס פאָדערטער זיך נאָך בְּאַיּוֹר: ווֹי
בָּאַלְד אָז דער צִיוֹויי "לְכֹוֹף" אַיז אַזְּיך חַל
בָּזְמָן הַזֶּה — פָּאַרְוּאָס אַיז דער דִּין נִיט
מְפֹרְשָׁ אַיז שְׂוּעָ אַן זִינְעָ נוֹשָׁאָ כְּלִים?

זאת וְעַד: דער צִיוֹויי אַיז דָּאָך מְחַיֵּב
יעַדְן אַיז וְוָסֵס הָאָטָה דִּי מְעַלְכִּיקִיט
"לְכֹוֹף" — וּמְפֹרְשָׁ אַיז דִּי פִּיעַרְדִּיקָע
דָּוֹרוֹת זִינְעָ גַּעֲוָעָן אָסְר אַיזְן וּעְלַבְעָ
הַאָּבָן גַּעַהַאָט דָּעַם כָּח אָזְן דִּי פָּאַסְקָע
תְּהַנְּאָמִים דָּעַרְצָו, הַאָבָן זַיִדְךָ זַיְכָעָר
מִקְיָּמִים גַּעֲוָעָן דָּעַם צִיוֹויִ אַזְן גַּעֲטָאָן אַיז
דָּעַם; וְעַד — גַּעֲוָיס זִינְעָן דָּעַרְבִּי
אָאוּיְגָעַקְמָעָן פָּאַרְשִׁידְעָנָע שָׁאָלוֹת ווֹי
אַיז דער חִוּב פָּזָן כְּפִי, אַיז וּעְלַבְעָן אָפָּן
וּכְרוֹ) — אַיז פָּאַרְוּאָס גַּעֲפִינְט מַעַן נִיט אַיז
די סְפִּרְיָה שָׁאָלוֹת וְתַשְׁבּוֹתָה, אַז מִזְאָל דָּן
זִוְּנִי אַיז דָּעַם עַנְיִינָ?

ויל דיל הסברה בהזה: **ס' אין ידו** בדבר
ימני ישראל אין די זמנים שעברו, אז אויך
אין די מדיניות וואו דער ענין הגיור אין
לוליטן געזען פון דער ממשלת דארט –
נינט געוווען פארבראָטן מטעם הממשלת,
האָבן זיך איזן זיער געהיט פון יעדער
זאָך וואָס קען אויסגעטימיטשׁ ווערן ווי
אָ פֿעַולָה צו העלפּון עמצען מג'יר זיין
(אָפֿילָו אין אָזעַלְבָעָן פֿאָלְן ווען דער גֶר
איין פון זיך אַלְיָוּן גַעֲקוּמָעָן זיך מג'יר
זִיְין אָוּן אָוּדוֹאָנִי נִיטָץ טָאָן עַפְעַס ווָאָס
קען באָטְרָאָכְט ווּוְרָן ווי אָ השׂתְדָלוֹת
אָוּן תְעַמְולָה צו מג'יר זיין גָרִים) – ווּוְיל
אויך אָז אָזעַלְבָעָן מדיניות איז דאָס גַעַ
ווען אָ סְכָנָה צוֹלִיבָן דִי בְּלָבוֹלִים אָוּן
עליליות וואָס דאָס האָט גַעֲקָעָנְט אָרוֹסִיס
רָוּפָן וּבְפֿרָט – מִפְנֵי הַחַשָּׁה גָדוֹל אָז
מִיּוּעַט עַס נּוֹצֵן קָעָגָן דִי אַיְדָן בְּשָׂאָר
הַמִּדְינִיתָן – ווי מִזְעַט עַס אויך אַיְן דִי
וּוְיכּוּחִים שְׁבִימִי הַבְּנִים וּוּדָר, אָוּן אָפֿילָו

בדורות האחרונים –

ומובן, אז אויך די השתדלות פון אַיידן צו באוירקן אַבענַה (ומכש"כ אַיְן

אויף יעדן וואס יש בידו"ו לכוף [ו']
ס'אייז מוכח פון דעם דין הנ"ל (ס'עיר ד'
בנונגע לעבד, וואס דער כס'ם זאגט דעם
טעם הכהפ"י "שכין שזה ברשות ישראל
שהרי עבד הוא חייב לכופו לקבל שבע
מצות" מצד דעם וואס "זכה משה כר'
לכופת כל באי העולם בר'"ו)

אין מובן, אז יעדער אינגעראָר וואָס האָט
אָמעגעלעכקייט בזָהָה, ובממושׂעָדָעָר וואָס
האָט אָקָשָׁר (דורָרָ מסָחָרָ ובְּזָבָבָ) מִיטָּ
בְּנִי נָחָ – דָּאָרָפָ זִיךְ מִשְׂתָּדָלָ זִיןָ אָוָן
מִשְׂחָפָעָ זִיןָ⁶⁷ אָוִיךְ זִיןָ מִקְבָּלָ זִיןָ דִּי שְׁבָעָ
מִצּוֹתָ לְהַלְמָהָ⁶⁸.

ב"כ הררי לב"ג מספיק דיין אחד (רמב"ם הל' מלכילים ספ"ט). וראה בהנוסן בהערה 68 בסופה. (66) וראה ספר חסידים סי' תשכח: אם רואה אדם נכרי עושה עבירה אם יכול למחה ימחה שהרי שלח הקב"ה את יונה לאיונו כי, ובהערות מקורו חסיד (מרגליטות) הביא הגהה מר' מאיר אריק ע"ע רמב"ם פ"ח מהל' מלכים דעתו לכוון לכל באי עולם על ד' מצות שנצטו בו"ג וזה כדברי רביינו. וראה ש"ז חת"ס ח"מ ס"ק כפה: ונהי דמונומ התיר כר' אבל להכשילים בעבודת ה' מי התיר אדרבא מצוה להוראות.

(67) ראה מענה רב מהחיד"א, כמ"ש בספר מעגל טוב (בדף פיעטרוקוב – יד, א. ובshallם ירושלים תקצ"ד – ע' (162): ואני אמרתי לגוי הנדי שיאמר לי במה מאמין ואיל' בה"י" (אלקי יישראלי), וחקרתי בזה ונראה בעיני שכ' הוא. ואומרתי לו א"כ" בברך ובערב תאמר פסוק שמע ישראל ותזכיר ז' מצות ותזהר מישתוף בכל אופן כי אם יחוד גמור לה"י". וקבע ואמר שלא יתפלל כי אם לה"י".

(68) להעיר גם ממ"ש התשב"ץ ח"ג סקל"ג, שאסור לסייע לב"ג (גמ') להוסיף על ז' מצות שלהם גם היכא דיליכ"א "לפנוי עור", שהרי "חיב למלונען .. חיב להפרישם". ובפשטות החיבור להפרישם הוא מצד היזויל לכו – הינו שישנו גם עכשו. וכן ביאר דברי התשב"ץ בספר קול צופר (הרברגשטיין, ירושלים תש"מ) ע' רלא.

* וכואורה בירור הנהגת הח"ד א מובן נ"פ
הנ"ל (ס"ז) שנעל בניי לפועל אצל ב"נ קבלת מלכותו
ואח"כ קבלת מזוות. ואכ"ם.

איסור בפ"ע, ואדרבה, א' איד איז מהויב צו ווירגן ("לבוכף") א' דער נכרי זאל ניט עובי זיין אויפן איסור ע"ז?

נאכמער: עס ווירט געפסקנט אין שו"ע⁷², א' "דברים שהם מיוחדים למין ממיini אלילים כו'" אסור למכור לעובדי אותם אלילים כו'" (משום לפניהם ער"ז⁷³) ואם קונה כו' לטהורה מותר" – ד.ה. ער מעג פארקופן צו א' ניט "עובד אורות אלילים", כאטש א' יענער ווועט עס פארקופן לע"ז אוטם אלילים" – וויליל "אלפנוי ער מפקדינן אבל אלפנוי דלפנוי לא מפקדינן"⁷⁴; און סאיין אויך פארצן א' דיעיה⁷⁵, א' דאס וואס עס איז אסור צו פארקופן "לעובד אורות אלילים" איז דוקא וווען "אי להם אחרים כיוצא בו או שלא יכולו לנקוט במקום אחר, אבל אם יכולם לנקוט במקום אחר מותר למכור להם כו'" וויליל אין איז אועלכע פאלן פאלט א' דער איסור פון "לפנוי ער".

איון תמהה: וויבאלד סאיין דא דער חיוב צו כופה זיין ב"נ זוי זאלן מקבל זיין די ז' מצות איז עס דאך לאכורה א' מכל-שכן אן מיטאָר ניט טאן א' פעהה וואס זאל זוי דערמגעגלעכן צו עובי זיין אויפ' די ז' מצות (איפילו באופן וווען איון דעם איון ניטא דער איסור פון "לפנוי ער")!

[און אע"פ א' דער ציווי צו משה רבינו (לבוכף כו') איז בעירק צו משתדל זיין זיך א' די בא' עולם זאלן אויף זיך מקבל זיין⁷⁶, כנ"ל – איז דאך מובן פשוט, איז עס האט ניט קיין ארט צו טאן

(72) יוי"ד ר"ס קנא.

(73) וראה מפרשים לוי"ד שם.

(74) ש"ץ שם (וכה בשאר מפרשי השו"ע).

(75) רמ"א שם.

און אויפן פון ("כפי") ער זאל מקיים זיין די שבע מצות איז געוווען פארובונד מיט א' סכנה כי"ב – מ'האָט דאס געקענטי אַנְגַּעַמְּעָן אל איז אַרְיִינְמִישְׁוֹג באמונתם וכוי' וכוי'

ופרט א' מדאך אים זאגן⁶⁹: זיין מקיים "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והוועדיענו על ידי משה ריבינו";

איון מובן, א' בדרכ' כלל האבן זיך איז געומז א'פהאלטן דערפון צולב פוקו"ן; און איז אויסנאמ פאלן וווען מען האט דאס געטאו, איז דאס געוווען בזזה- רות מתאימה, ובלי פרטום.

איון דערבער מובן וואס מהאָט אויך ניט מפרנס געוווען קיין שלות ותשובה בזזה. וויל א' מוץ דעם זעלבן טעם איון דער דין ("לבוכף") אויך ניט דערמאָנט זמנים איז עס געוווען פוקו"⁷⁰.

ומובן, א' איז פאל וואו דער חssh איז לגמרי ניטא – ווי במדינות אלו – איז דא דער ציוויו לכות.

יר'ז. לאכורה קען מען דערויף פרעגן פון דעם דין אין שו"ע⁷¹: "ויזהדר מלחשתיף עם עכומ" שמא יתחיב לו שבועה וועבר משומ לא"י ישמע על פיך", וואס דערפון איון מוכת, א' דער טעם וואס מיטאָר ניט צוּרְעָגְעָגָעָן א' דער נכרי זאל שוווען מיט דער ע"ז איז צולבין איסור פון "לא ישמע על פיך" – לפי הנ"ל איז דאך פארצן איז דעם איז

(69) ראה לעיל הערכה. 35
(70) ואינו דומה להל' גרים והל' עבדים, וכוכי' הלכות בשיע' (כמו יוי' ס' קג' קנו ועוז) בקשר לאו"ה כו' – כי פשות שאינו דומה הלכות בשיע'ות לאינו יהודי פרטן, להחוב שבנ"י יכוח את כל בא עולם (ובענין של אמונה כו').

(71) או"ח סקנ"י.

(72) משפטים כג', יג.

רבינו מפי הגבורה" (ווי דער פסק דין מפורש אין רmb"ם),

קומט דא צו נאר אין עניין, וואס די השתדלות וועט ברענגן אַ תועלט וסיווע צו די אידן:

אלע אידן שטייען אונטער דעם שרעקלען רושם פון די מאומידיקע מאורעות ר"ל וואס זינגען געשען מיט אַרום פעצ'יק יאָר פרער. האָט מען דעמאָט געזען קלאָר, אָז וואו עס זינגען דאן געוווען חסידי אומות העולם וועלכע האָבן אַין אַ געוויסער מאס אַפְּגָעַהַיִט די ז' מצות – האָבן זיך אַפְּגָעַריסטילט פון רציחה און גזל ר"ל – און דורך דעם זינגען (בדרכ' הטעב) ניצל געווואָרן צענדליךער און צענדליךער אידן.

זיכער אָז לאָ תקום פעמייס⁷⁴, ר"ל וח"ו, צהה ואָך טוב ובטוב הנראה והנגללה ממש – ייִהְיָה לכל אחד ואחת שליט'אָ – לישראל,

ועתה שהמצב ובזמן – וואס מטרעפט זיך אַפט בעניני מסחר וכירוב' מיט ניט אידן ובדרכי נועם וקירוב וכיר – האָט מען אַ דוגמאָ ח'י מהנ"ל, ובמכתש'כ פון זיינער טאנַן דצמאָלט, אַעֲפָן וואס דאָך מאָלט אַין עס געוווען אַ סכנה פָּאָרְדִּי חסידי אַוָּה – ובמכתש'כ אַיצְט וּבְפִרְט ווען עס בריניגט זיך אַ תועלט.

עס וויזיט ווי דער קיומ המצוות פון די בגין ברענגן אַ תועלט (אַוְיך) צו אידן, און אַין פָּאָרְדִּינְג אַוְפְּנִים.

– אַוְיך גָּאָר בפְּשָׁטוֹת: ווען אַ נִּיטְאַיד האָט די ברירה – צי טאנַן דעם אידן אַ שאָדָן ח'ו (אַין פרנסה וכיר"ב) אַדער, פָּאָרְקָעַט, אַים אַרְוִיסְצָהּעַלְפָּן – אַין

אַ פְּעוֹלָה וואָס גִּיט אַ סְיוּעַ עֲוָבָר צו זיינַן אויף די ז' מצות, היפָּךְ די קבלת וועלכע עַר הָאָט גַּעֲפָעָנְגָט בָּאַ עַמְּן!

יא. והביאור בזה יש לומר:

דער ציויי „לכוף את כל באַי העולם כוּי אַיז וועוֹן דער קיומ הציוויי אַיז ניט גורם דעם אידן אַ הייזק (הפסד, מניעת הריווח וכיר)⁷⁵. ווּבְאַלְד אָז אַין שׁוּעַ דָּאָרֶט רעדט זיך וועגן מסחר ומכירה, אַזְוִי אַוְיך בְּנוּגָעַ להשאֵל כי אָז מען פָּאָרְדִּינְט פון דער שאלת אָז הַלוֹאָה תִּכְפַּח אַדער לְעַתִּיד, אַדער מפְנִי דְּרִיכְיָה שְׁלָוָם וְכַיּוֹב (לְשָׁלוֹל אַיסְטוֹרָה „לְאַתְּחָנְמָן“) – מעג מען זיך פָּאָרְקָוּפָן,

משאָכ' מצד „לא ישמע“ אָזון „לפְנֵי עַרְוִי“, וועלכע זינגען אַיסְטוֹרָה לאָז, טָאָר מען ניט פָּאָרְקָוּפָן אַוְיך בְּמִקְומֵה הַפְּסָד (וכ"ש) בְּמִקְומֵה מִנְיָעַת הַרְיוֹת.

אָזון דעריבער, בנידון דידן – אַין דעם זָמֵן וּמִקְומֵם (ווי בְּמִדְינָה זוּ) וואו די השתדלות פון אידן צו משפיע זיינַן אויף זיך די אַומָּות העולם זיך זילְעַן אויף זיך מקבל זיינַן זיך ז' מצות, אָזין כלל ניט פָּאָרְבָּונְדָן מיט קִיְּין שָׁוָם סְכָנָה ח'י אָז אַוְיך ניט מיט קִיְּין הַפְּסָד וּמִנְיָעַת הַרְיוֹת בְּמִמְוֹן (וזאָרֶה, די השתדלות וועט ברענגן סְיוּעַ צו אַידן, כְּדַלְקָמָן), אַין דער חיב „לכוף את כל באַי העולם ל'קְבִּיל מִצּוֹת שְׁנַצְטוֹו בְּנֵי נָח“ חַל בְּכָל תוקפו.

יב. בְּנוּסָה עַל הַעֲיקָר, אָז די השתדלות צו ווירקן אָז די אַומָּות העולם זילְעַן אויף זיך מקבל זיינַן זיך ז' מצות אַין אַ צִיּוֹן וואָס אַין אַנְגָּעָזָגָט גַּעֲוָוָאָרָן צו „משה“

(76) עיינַן לְקוֹשָׁה חַטְיוֹעַ 150. ח'כ ע' 140. ובכ"מ.

(77) שבטוושׁוּעַ יְיַד סִיְּמָה (ט"א).

(78) שם סְקָנָה סִיְּמָה וְטִיזָּה.

(79) ל' הַכּוֹבֵד – נְחוּם אַ, ט. וּרְאָה לְקוֹשָׁה חַטְיוֹעַ ע' 306. הַעֲרָה 55 וּבְשָׁוָהָג.

ויהי רצון, אzo אידן זאלן זיך באמייש צו משפייע זיין אויף ב"ג אzo זיי זאלן אויף זיך אַנְגַּעַמָּעַ אַפְּצָהִיטָן דִּזְמָצָה, אויף וועלכע זיי זיינגען נצוה געוואָרָן מהק"ה; און אַשְׁרִי חַלְקָם אָן גָּדוֹל נְרוּתָם פָּוּן דִּי וּוּלְכָעַ וּוּלְעָן טָאָן אִין דָּעַם, דָּנוֹסָף אויף דָּעַם וּוָאָס זַיְיָ וּוּלְעָן גָּוּרָם זַיְיָ אֵתָוּלָת וּסְיוּעָ פָּאָר אַידָּן אָנוֹ נִיט אַידָּן וּבְכָוָב עֲנִינִים (כְּנָ"ל) – קָוָמֶט אָן עַיקָּר שְׁבָעִקְּרִים: זַיְיָ זַיְנָעָן מְקִים אֵצְיוֹן וּוָאָס "צָוָה מְשָׁה רְבִינוֹ מִפְּרָט הַגְּבוּרָה",

אָנוֹ דָּעַר קִיּוֹם פָּוּן דָּעַם צְיוֹן אִין אוַיָּךְ אַחֲנָה קָרְבָּה צָוָם קִיּוֹם הַיּוֹד "כִּי אָז אַהֲפָךְ אֶל עַמִּים שְׁפָה בְּרוּרָה לְקָרְאָה כָּלָם בְּשֵׁם הַיְלָעָדָוָי שְׁבָם אֶחָד"⁸²,

בְּגָאָלה הַאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה, עַיִן מָשִׁיחָ צְדָקָנוּ, בְּמַהְרָה בִּימָינוּ מִשְׁמָשָׁן.

(משוחות אַחֲשָׁפָט)

וְהַתְּעוּדוֹת שְׁלָאָחָד תְּשִׁמְמָן⁸³)

בְּהַגְּשָׁפָט עַמְּקָוֹת טְעִימִים כָּרִי וּבְיוֹרִים (קָהָת, תְּשִׁמְמָן⁸⁴ עַמְּרִיל וְאַיִלָּן).

(81) כָּהָ – וּלְעַבְדוּ (בּוֹא"ז) – בְּרַמְבָּם שְׁבָהָרָה הַבָּאָה. וּרְאָה לְקוֹשׁ חַכְמָג ע' 103 בְּהָרָה.

(82) צְפַנְיָג, ט. רַמְבָּם הַל' מְלָכִים סְפִ"א. וּרְאָה הַגְּשָׁפָט שְׁמָם בְּהָרָה.

אוֹבֵד דָּעַר נִיטָּאִיד אִיז דָּוּרְכְּגַעַנוּמָעַן מִיטֵּ דָּעַר הַכְּרָה פָּוּן עַיִן דָּוָה וְאוֹזֶן שְׁוֹמָעַת וּכְרָ/ דִּי יִדְיָעָה אָז עַר דָּאָרָה מְקִיִּים זַיְיָ דִּי זְמָצָות, וּוּטֵדָס הַאָבָן אָגָּאָר גּוֹטָע וּוּרְקָוָג (אוּרָק) אוַיָּךְ זַיְיָ בְּאַצְיאָנָג צַו אַידָּן.

נָאָר אֵ נְקוּדָה אִין דָּעַם: בְּנוֹסָף צַו דָּעַם, וּוָאָס דָּוָרָד אֹזֶא הַשְׁתְּדָלָות וּוּלְעָן צְוּקָמָעַן טְוִיזְנְטָעָר אָוֹן טְוִיזְנְטָעָר נִיטָּאִיד וּוָאָס וּוּלְעָן מְקִיִּים זַיְיָ דִּי זְמָצָות – קִיּוֹם צְיוּיָה הַקְּבָ"הּ טְוִיזְנְטָעָר אָוֹן טְוִיזְנְטָעָר מָאָל, וּנוֹסָף עַזְיָ אַוְיר תְּוּלָת פָּאָר אַידָּן, כְּנָ"ל – אִיז אַוְיר דִּי הַשְׁתְּדָלָות גּוֹפָא אָן עֲנִין וּוָאָס רַוְפְּטָ אַרְוִיס אִיחָס פָּוּן כְּבָוד וְהַעֲרָצָה צַו אַידָּן – זְעַנְדִּי וּוּי אַידָּן זַיְנָעָן זַיךְ מַשְׁתְּדָל אָז אִין וּוּלְעָט זָאָל הַעֲרָשָׁן צְדָק וּוּשָׁר אָנוֹ זַיְיָ בְּאַמְּרִיעָן זַיךְ דָּעַר גְּאַנְצָעָר שְׁכָנוֹת, מִדְּגָה, מַעֲנְטְּשָׁהִיט, וּוּעָרְטָ בִּי דִי אָוָמָות הַעוֹלָם – וּרְאָוָרָל עַמִּי הָאָרָץ אָז אַידָּן זַיְנָעָן נְתִחִיק לְאוֹר גּוֹיִם⁸⁵ עַס וּוּעָרְטָ דָּעַר הַוִּיכָּן דָּעַר גָּאוֹן יַעֲקֹב.

(80) יְשֻׁעָיִ מֶט, ו. וּשְׁמָ מֶב, ו: וְאַתָּנָר לְבִרְיתָ עַם לְאָרֶר גּוֹיִם. וּרְאָה רַדְקָ שָׁמָ: הַשְׁנִיתִי כִּי בְּסַבֵּת יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה הַגּוֹיִם שְׁוֹרְמִים שְׁבַע מְצָוֹת וְיִלְכֹּדוּ בְּדָרֶךְ טְוָבָה. וּרְאָה מְכ' רַחַ נִיסְן תְּשִׁלְבָב (נְדָפֵס

